

ПОЧЕЦИ ПРОУЧАВАЊА ВИЗАНТИЈСКЕ АРХИТЕКТУРЕ У СРБИЈИ

Први истраживачи српских средњевековних црква и манастира

Први покушај систематског описивања средњевековних старина извео је код нас *Лукијан Мушицки*, који је од 1810.год. у том циљу путовао по Славонији, Срему, Банату и Бачкој; резултат није био публикован.¹

Следи путовање по овчарско-кабларским манастирима на које се упутио *Вук Караџић* већ 1819.год. после потписивања уговора за испитивање старина по српским манастирима са руским библијским друштвом.² Резултате овог рада објавио је у првом броју *Данице* под насловом “почетци описанија сербски намастира”.

Јоаким Вујић, 1826.год. путује по Србији по налогу кнеза Милоша Обреновића, са циљем да обрати пажњу на манастире и цркве и да опише све што је у њима “старо и ретко”.³

Нови покушај систематског испитивања и публиковања старина потекао је од учених Срба у Аустрији, иницијатор је био *Георгије Магараџевић*, који је 1827.год., у свом тек основаном листу *Сербске летописи*, у чланку “Сербски манастири”, апеловао на све родољубе да изнесу своја запажања о остацима наше прошлости, првенствено наших манастира. Одазивајући се овом позиву, већ 1829.год. кнежев секретар *Димитрије Давидовић*, објавио је у Летопису опис манастира Жиче, а 1836. на тражење кнеза Милоша, Совет је наредио да се изврши попис свих црква и манастира у Србији.⁴

Четрдесетих година XIX века, захваљујући читавом низу интелектуалаца који сада коначно прелазе у Србију, и сигурнијој

---

¹ С. Богдановић, *Драгутин Милутиновић и Михајло Валтровић истраживачи српских старина*, Излози СУД (1871-1884), Београд бр.34, 12

² Д. Медаковић, *Вук и српска историја уметности*, 297.

³ С. Богдановић, *нав. дело*, 13.

⁴ С. Богдановић, *нав. дело*, 13.

друштвеној подршци, долази до новог полета у оваквим пословима у којима угледно место, између осталих стичу *Јован Стерија Поповић* и др *Јанко Шафарик*.⁵

Захваљујући настојању Јована Стерије Поповића, тадашњег секретара Попечатељства просвештенија, брига о старинама ушла је у званичне програме највиших државних институција – *Попечатељства просвештенија* и *Друштва српске словесности* (претеча данашње Српске академије наука и уметности).

Почеци изучавања архитектуре у Србији

Први предмет из области архитектуре уведен је на Лицеју 1841., предмет се звао “*грађанска архитектура*”.⁶ Значајан заокрет у развоју наставе овог предмета представља долазак *Емилијана Јосимовића* за професора.

Србија је већ 1843.год. имала *Предлог закона о старинама*, један од ретких у Европи тог времена, а као резултат бриге о старинама основан је *Народни музеј*, 1844.год.⁷

Београдски Лицеј добија 1853.год. још једно одељење “*Јестествословно-техничко*”. У то време донесени су и први закони којима је регулисана градитељска делатност: 1853.год. установљено је звање архитекте, 1862.год. донесен је *Закон о црквеним властима*, у коме се наводи “да се одобрене цркве зидају у архитектонском одношењу по византијском стилу”,⁸ (оне су до тада грађене искључиво под западним утицајем), 1865.год. донесен је *Закон о подизању јавних грађевина* у Србији.

У оквиру *Велике школе* основан је 1863.год. *Технички факултет*, али обзиром на велики број општих предмета настава је остала енциклопедиска. *Архитектура*, изгледа није више била самосталан предмет, мада се баш из архитектуре постављају задаци из “Светосавских темата”. Улога појединих професора који су држали наставу из Архитектуре на Техничком факултету Велике школе, била је значајна. Може се претпоставити да је Емилијан Јосимовић, као професор и као Ректор, имао видног утицаја. Он је написао већи број уџбеника, који углавном представљају прве високошколске уџбенике у Србији за области које обрађују.

Издајамо за ову тему уџбеник: “*Грађанска архитектура и грађење путова*. Понајпрече за ученике Лицеја. У Београду 1860”.⁹

⁵ Д. Медаковић, *Истраживачи српских старина*, Београд 1985.

⁶ Ј. Милићевић, *Развој наставе архитектуре на високим школама у Србији*, Зборник Филозофског факултета, XIII-1, Београд 1976, 175.

⁷ С. Богдановић, *нав. дело*, 14.

⁸ Ж. Шкаламера, “*Обнова “српског стила” у архитектури*”, ЗЛУМС, 5, Нови Сад 1969, 200.

⁹ Група аутора, *О Емилијану Јосимовићу*, Друштво урбаниста Београда, Београд 1997, 41.

Први део своје књиге, Грађанска архитектура, дели на три поглавља: дуговечност зданија, удобност зданија и лепота зданија. Други део књиге садржи “Грађење путова”.¹⁰

Нови замах у архитектури представљало је и оснивање *Техничке дружине* (претходница данашњег Савеза инжењера и техничара Југославије), оснивачка скупштина одржана је 3. фебруара 1868.год. Главни разлог за оснивање Друштва, према Статуту, био је “ради усавршавања и бржих раширивања техничких знања у Србији, а са њима упоредо заната, трговине и индустрије”. За председника је изабран Емилијан Јосимовић свакако најзаслужнији за њено оснивање.¹¹

Бранко Таназаревић

Годину дана раније, 1867. лист “*Вила*” објавио је у бројевима 51. и 52. научно-патриотски позив на сакупљање народног блага у прошлости и садашњости, ради чега је основана “*Дружина за археологију и етнографију на балканском трополу*”. Водећи интелектуалци тадашње Србије потписали су овај апел: Панта Срећковић, Драгутин Милутиновић, Јован Драгашевић, Стојан Новаковић, Стојан Бошковић, Стева Тодоровић, Михајло Валтровић и Панта Христић.

“Дружина ова склапа се с том задаћом и тежњом, да у народу, куда год доспе, буди свест за старине... Дружина ће да испитује старинске цркве и грађевине, да тумачи уметност у њима употребљену, било у зидању, било у живопису...”¹²

Ова дружина је објавила свој програм у “Научно-патротском позиву—Прва је наука познати себе”.¹³

Утврђене задатке Дружине остварила су два њена потписника *Драгутин С. Милутиновић* и *Михајло Валтровић*, путујући од 1871. до 1884. год. по Србији, обилазећи и снимајући нашу стару црквену архитектуру и копирајући фреске. Резултат ових путовања, на која су двојица професора одлазила у летњим месецима, била је мапа архитектонских снимака средњевековних манастира.

“Првих година свога рада на истраживању средњевековних старина изасланици су имали прилике да обиђу већи број споменика друге половине XIV и XV века, тако да су врло брзо успели да идентификују ове споменике као посебну стилску групу коју су назвали *српско-византиском*.”¹⁴ Они

¹⁰ Д. Терзић, *Емилијан Јосимовић*, Друштво урбаниста Београда, Београд 1997.,29.

¹¹ Исто, 53.

¹² Д. Медаковић, *Истраживачи српских старина*, Београд 1985.

¹³ С. Богдановић, *Драгутин Милутиновић и Михајло Валтровић истраживачи српских старина*, Излози СУД (1871-1884), Београд бр.34.,22.

¹⁴ С. Богдановић, *нав.дело*, .33.

Михаило Валтровић

су схватили да је *»српска уметност кћи византиској«*¹⁵, као и да постоје утицаји приморја и романске уметности на нашем тлу¹⁶; учили су *»оригиналну уметничку целину«*, коју су већ они назвали *»српским стилем«*¹⁷ примећујући у ствари карактеристике моравске школе.

Циљ њиховог рада био је не само упознавање српских старина, већ и њихова систематизација, уопштавање, сагледавање утицаја са стране и њихове естетске вредности.

Валтровић је у својој приступној беседи одржаној 1889. год. изнео свој поглед на стару српску црквену архитектуру, наглашавајући улогу пројектанта, чије дело није копија постојећих образаца, већ индивидуална уметничка творевина усаглашена са функционалним потребама и захтевима средине у којој је дело настаје.

...На српским црквеним споменицима обистињава се начелна одредба уметности, по којој је она поље најпотпуније слободе. Без ове нема стварања, но бесвесног подражавања...

...Српске су цркве у духу византијског слога склапане, али нису прост препис својих образаца, но слободна употреба, примењених облика, за извођење нових склопова, према осећају уметничком, одређеним потребама и приликама...¹⁸

Михајло Валтровић је 1875. год. изабран је за професора Велике школе, за предмет *”наука о грађевинама”*. Валтровић је основао Кабинет за архитектуру на Техничком факултету, који ће његовим настојањем и напором његових следбеника, професора, архитеката прерасти у Архитектонски одсек.

Треба напоменути да се на Архитектонском одсеку београдског Техничког факултета знатно развија изучавање средњовековне уметности (под називом *Византијска архитектура*), коју је у почетку само информативно, увео професор Михајло Валтровић.

Валтровић уводи и нов предмет *Археологију* којим поставља темеље проучавању старе српске средњовековне уметности. Одавде

¹⁵ М. Валтровић, *Говор при отварању излога од снимака српских уметничких споменика 15. јуна 1874. год.*, Гласник СУД, XLI, Београд 1875., 345. Цит. у : Љ. Мишковић-Прелевић, Рад Д. Милутиновића и М. Валтровића, *Излози СУД (1871-1884)*, бр. 34., 96.

¹⁶ *Говор Драгутина Милутиновића при отварању излога од снимака српских уметничких споменика 15. јуна 1875. год.*, Гласник СУД, XLI 5, Београд, 1877., 193 Цит у: Љ. Мишковић-Прелевић, *нав. Дело.*, 96.

¹⁷ *Исто*, 195. Цит. у: *Исто*, стр. 97.

¹⁸ М. Валтровић, *”Поглед на стару црквену архитектуру”*, Приступна беседа, Београд, 1889.

потиче и каснији предмет *Византијски стил са пројектовањем цркава* који од 1889. год. предаје сам професор Валтровић и на коме се на вежбањима, ради један пројекат цркве. *Византијски стил* се предаје са 2+4 часа у VII и VIII семестру и полаже се испит из пројектовања грађевина у византијском стилу. После 1890. овај предмет предаје и испитује проф. Д. Милутиновић.¹⁹

Валтровић је заслужан за увођење научног метода при изучавању историје архитектуре. Заједно са Милутиновићем, направио је прву систематизацију споменика архитектуре према облицима основе.²⁰

Драгутин Милутиновић изабран је 1882. год. за редовног професора Архитектуре на Техничком факултету Велике школе.²¹

“Када је био постављен пок. Милутиновић за професора “*Архитектуре*” на Великој школи, онда је на Техничком факултету постојао један једини одсек, и то: одсек за грађевинске инжењере (Друмове жељ. и грађ. на води). И архитектура – цела струка на техници – предавана је овима енциклопедички: Колико је било потребно за опште техничко образовање.

Доцније, још за првих година професоровања пок. Милутиновића, земаљске потребе а и велика преданост његова својој струци, учинили су, да се од енциклопедијског курса поступно развило специјализација и ђака и предавања за ту струку.”²²

Делатношћу проф. Милутиновића предмет *Архитектура* добија нове размере обухватајући *нижу* и *вишу* архитектуру укључујући: грађевинске конструкције, статику, пројектовање јавних и приватних грађевина, науку о стилевима, а касније и науку о градњи. Како се обим предавања повећавао “пок. Драгиша и још за живота свога одели један део своје катедре и преда га по избору проф. колегијума г.А. Стевановићу сада проф грађев. конструкција (и то *нижу архитектуру* – грађевинске конструкције). А за себе задржи: Науку о грађи, историју уметности и науку о композицијама (*вишу архитектуру* – науку о стилевима и историју науке)”²³

Он се залагао за изучавање архитектонских стилова, наводећи: “У колико се мање своди стилистика на чисту орнаменту, утолико више треба овде саме карактере стилова предавати”²⁴

Милорад Рувидић

¹⁹ *Високошколска настава архитектуре у Србији 1846-1971*, (необјављен рукопис “Споменице Архитектонског факултета” из 1971.г., Архитектонски факултет, Београд 1996, 90

²⁰ С. Петковић, *Историја уметности код Срба у XIX. в.*, Београд 1974, 491.

²¹ Никола Б. Несторовић, *Грађевине и архитекти у Београду прошлог столећа*, Београд, Удружење југосл. Инжењера и архитеката – Клуб архитеката, 1937., 62.

²² АС, МПс, ф. III, р. 133/904, документи (1-11).

²³ АС, МПс, ф. III, р. 133/904.

²⁴ З. Маневић, “*Београдска архитектонска школа*”, Зборник радова Универзитета у Београду (1838-1988), Београд 1988, 623.

Петар Поповић

“Доцније (1897.год.) када се технички факултет поделио на три одсека: одсек *архитектонски*, *грађевински* и *машински*, пок. Драгиша није могао предавати све што смо горе побројали но је уступио: Нуку о грађи и науку о композицијама хонорарном професору који је за то изабран и који то и данас предаје. За себе задржао је *историју уметности и архитектуре*, а узео је да предаје и *Византијски стил* за који је покојни Драгиша имао нарочиту спрему, јер је у друштву са проф. М. Валтровићем проучио без мало све споменике византијско српске архитектуре по Србији.”²⁵

Као илустрација друштвене климе у том периоду, наводимо речи председника Удружења Српских Инжењера, *Тоше Селесковића*, са првог главног скупа Удружења Српских Инжењера, који је одржан у Крагујевцу 1891.год. Поздрављајући своје колеге, Селесковић апелује на њих да се у свом раду придржавају два принципа:

“*првог* – који с правом тражи строгу техничку коректност и *другог* – који треба да испољује жељу да сви радови српског инжењера носе на себи жиг својега српског извршења”.²⁶

Изучавању проблематике византијског стила, биле је у то време посвећена дужна пажња, о чему сведоче сачувани Светосавски темати, забележени испитни задаци и Уредбе Техничког факултета.

На Архитектонском одсеку Техничког факултета био је Светосавски темат за 1889/90.год. Пројекат једне православне цркве уз услов: “стил да је византијски или класичан”.²⁷

Испитни задаци из предмета Византијски стила са пројектовањем цркава били су:

- Подићи православну цркву у византијском стилу произвољне величине (1899)
- Покрајинска сеоска црква (1900)
- Надгробна капела, око 40м² унутрашње површине, са гробницом (1901)
- За варошку цркву израдити звоник у византијском стилу стилу; материјал тесан камен (1904)
- Надгробна капела, 50м², са гробницом. (1905)
- Главна улазна капија за варошко гробље. (1906)

Према Уредби из 1897.год. чл.35 и 36., ученици Архитектонског одсека полажу у писменом делу стручног испита поред осталих предмета

²⁵ АС, МПс, ф.Ш, р.133/904.

²⁶ СТЛ, Београд 1895, бр.6,7 и 8,108.

²⁷ Ј. Милићевић, *нав. дело*, 197.

и Пројектовање грађевина у византијском стилу (скица за пројекат), а уз пријаву стручног испита, дужни су међу осталим радовима поднети и један пројекат за грађевину- у византијском стилу.²⁸

Уредбом Техничког факултета, која је донета 1. фебруара 1906.год., утврђен је и начин полагања испита, и то:

За *стручан дипломски испит* студенти архитектуре морали су да израде и поднесу поред осталих графичких радова и 1 пројекат из предмета Византијска архитектура.

Сам испит био је подељен у два дела: *израда дипломског рада и полагање усменог испита* пред комисијом. Дипломски рад могао је студент да бира између *Јавних грађевина и Византијске архитектуре*. Многи студенти бирали су овај други предмет. Тако да се појављују дипломски задаци као на пример:

“*План за епархијску зграду у српско-византијском стилу са владиним двором и духовним судом (1910-1912)*”, поред задатака за градске и сеоске цркве.²⁹

После и изненадне смрти проф.Д. Милутиновића 1900.год. овај предмет привремено је предавао проф. Никола Несторовић.

Министарство просвете и црквених послова објавило је 1901.год. конкурс за новог наставника на катедри за Архитектуру. Према извештају министарства просвете до предвиђеног рока, пријаво се само Милорад Рувидић архитекта Министарства Грађевина.³⁰

Арх.Милорад Рувидић почео је да ради као хонорарни проф. у другом семестру шк.1903/904 год.; предавао је следеће предмете:

1.Историја архитектуре, (4 часа недељно) и

2.Византијски Стил с пројектовањем цркава, (2+4 часа), по следећем програму:

а.Старо-хришћанска,

б. Византијска и

в. Српска архитектура.

Вежбање 6 часова недељно у II полугођу. Из пројектовања цркава у византијском стилу, дат је задатак: да се пројектује на слободном и равном земљишту једна православна црква од 200м² површине, рачунајући ту и зидове. Избор градива слободан.

Наредне шк. 1904/905 године, арх. Рувидић предавао је следеће предмете:

1.Историја архитектуре, 3 час/нед. у I и 4 часа/нед. у II пол.

2.Историја византијског стила, 2 час/нед. у I пол.

3. Пројектовање цркава у византијском стилу: 5 час/нед. у I пол.

и 8 час/нед. у II пол.³¹

²⁸ *Просветни гласник*, Београд 1897, бр.1 и 2,19-20.

²⁹ *Високошколска настава архитектуре у Србији 1846-1971*, (необјављен рукопис “Споменице Архитектонског факултета” из 1971.г., Архитектонски факултет, Београд 1996.,29.

³⁰ АС, МПс, ф.III, р.133/904 (пбр.5264)

³¹ Преглед предавања за I и II полугође, 1904.-1905. Шк.године, Штампарија Д. Димитријевића, Београд 1904, 16 и 17.

Из пројектовања цркава у византијском стилу, дат је задатак: да се пројектује црква у српско-византијском стилу са 250м² површине. Избор места и градива је слободан.³²

Поређењем предавања и вежбања које је арх. Рувидић држао током шк-1903/04 и 1904/05 год., можемо уочити да је предмет *Византијски стил са пројектовањем цркава*, временом постао обимнији и да се развио у два предмета *Историја византијског стила* и *Пројектовање цркава у византијском стилу*. Промена сведочи о потреби темељнијег истраживања византијског стила како у теоретском погледу, тако и у процесу извођења вежби.

Након оснивања Универзитета (27. фебруара 1905.год.) арх. Рувидић постаје ванредни професор на Архитектонском одсеку Техничког факултета, где од 1906/07. год. све до своје изненадне смрти 1914.год., предаје следеће предмете:

- 1.Историја архитектуре, 6 час./нед. у I пол. I 6 час./нед. у II пол.
- 2.Византијска архитектура са вежбањем, 2 час./нед. пред. I 6 час./нед. вежбања у I пол.; и 8 час./нед. у II пол.
- 3.Архитектонски проблеми, 2 час./нед. вежбања у II пол.³³

Овде истичемо сарадњу арх. Милорада Рувидића са арх.Бранком Таназевићем који је водио катедру “Орнаментике”, у оквиру које је предавао: Орнементiku, Моделисање, Декорисање у боји и уређење вароши.³⁴

Обадвојица су били свесни потребе темељног изучавања наше средњевековне баштине, која подразумева обилазак и снимање објеката на терену. Наводимо писмо Декана Техничког факултета упућено господину Ректору Универзитета, које о овоме сведочи и којим га моли да одобри средства у том циљу, господи М.Рувидићу и Б.Таназевићу:

“Универзитет
БР.94
20.Маја 1906.
У Београду
Господину Ректору Универзитета,

Проучавање српских *архитектонских старина* средњег века као и орнаментике, било на овим старинама било иначе у народу као творевини његова духа од великог је значаја: и као сведок *српског културног рада* у средњем веку и као обележје специфичног *српског народног укуса*. Те две гране уметности, које су вековима неговане у народу стоје данас све више и више под утицајем западне културе, која штетно утиче тиме, што сузбија развој њихов у духу народном, те му одузима *национално обележје* тако потребно у сувременој културној борби. Проучавањем, одржавањем,

³² АС, МПс, 16. Фебруар 1905. (пбр.194)

³³ Преглед предавања за I и II полугође, 1906.-1907. Шк.године, Штампарииа Д.Димитријевића, Београд 1904.год., стр.14 и 15.

³⁴ Преглед предавања за I полугође 1906-1907.шк.год, стр.72

прикупљањем и уметничким неговањем ових грана уметности у Србији појачаће се отпорна снага народна у тој културној борби, а углед српске државе и народа порашће у очима осталог културног света. Архитектонске старине међутим сваким даном све више опадају, руше се, губе, а остале уметничке творевине у народу створене пропадају а нове мање негују те и њима прети опасност да се сасвим затру. Потребан је брз рад на спасавању заосталог градива, рад интензиван и трајан”.³⁵

У даљем тексту Декан износи да су Катедре за српско-византијску архитектуру и Орнаментику основане са циљем да се те две гране уметности негују и у националном духу и да су њихови професори вољни да током распуста путују по Србији, а и по осталим српским земљама ради прикупљања градива и моли да се у Министарству просвете одобре одеђена средства за реализацију овог подухвата.

Почетком јуна 1906.год. *Бранково коло*, објавило је вест: “М. Рувидић и Б.Таназевић, отпутовали су у унуташњост Србије зарад проучавања наше старе архитектуре, која је тако интензивно напредовала за доба Немањића и оличила се у лепим и монументалним по изради манастирима нашим. Они ће обићи наше важније манастире и снимити на њима поједине и оне елементе, кји су најкарактеристичнији и који су нашој старој архитектури давали обележје нарочито стила *српско-византијског*, чију је даљу разраду и усавршавање пресекла турска најезда”.³⁶

Бранко Таназевићу у свом тексту објављеном у *Српском техничком листу* 1909.год., под насловом Стара српска архитектура, њено обнављање и њена примена на црквене и профане грађевине, износи да је:

“... пре две године заузимањем г.проф. А. Стевановића створен је на универзитету буџет, за испитивање и проучавање старих споменика и народних рукотворина...”

...Одавно се појавила потреба да се наше старине прикупе и проуче. Ова је потреба неоспорна, само она не сме бити једнострана и непотпуна. *Археолог* и *историчар* треба да је у друштву са *архитектом*, те да ове стране свестрано проуче, допуњујући се....

...Површноост досадашњег проучавања старих српских византијских грађевина, у циљу да се даље примене и употребе за нове задатке, најбоље доказују до сада изведене грађевине у овом правцу. Ми видимо доста грађевина које, ни по оригиналности ни по лепоти немају ништа од старих српских византијских споменика.Често су више мање само рђаве копије извесних централних грађевина...

...Дужност је наша да као архитекти-уметници, одбацимо оно мртвило које нас је притисло и да се отресемо оног шаблонисања којим смо се до сада служили. Али нам је пре свега дужност да наше раније

³⁵ АС, Универзитет, 24.05.1906.

³⁶ “*Српско-византијски стил*”, Бранково коло, Београд бр.26-27, 06.06.1906. год., стр.864.

уметничке творевине које су биле и остале сведок нашег културног живота, да те творевине сакупимо и очувамо, јер ће нам оне пружити здраву основу за нашу народну уметност”.³⁷

Известан преокрет у настави предмета *Византијска архитектура* настаје када је од 1919. год. на место преминулог проф. М.Рувидића, дошао хонорарни проф. арх. Министарства Грађевина *Петар Ј. Поповић*. Он је остао на Катедри све до 1925.год. када га је наследио арх. *Александар Дероко*. Његова концепција наставе заснивала се углавном на подражавању споменика “моравске школе”, српске средњевековне архитектуре из доба кнеза Лазара Хребелановића и деспота Стефана Лазаревића. Предмет је предаван кроз два семестра у IV години са по 2+4 часа.³⁸

Петар Поповић се укључује у покрет младих архитеката који су у духу старе средњевековне »српско-византијске« уметности, покушали крајем XIX и почетком XX, да створе нов, национални стил у српској архитектури.³⁹

Идеја обнове “српског стила” као и стварања националне архитектуре била је део општих кретања у Европи.

Овај прилог проучавању истраживања византијске архитектуре у Србији, у периоду од 1841. до 1925.год. можемо закључити констатацијом да су сви професори на *Катедри за Историју архитектуре са византијским стилом* на Техничком факултету Велике школе, од 1905. Универзитета у Београду, почев од *Михајла Валтровића*, преко оснивача Катедре *Драгутина Милутиновића*, затим *Милорада Рувидића* и *Бранка Таназевића* до *Петра Поповић*, били заинтересовани за снимање српских средњевековних монументалних споменика, њихово очување, заштиту и рестаурацију. Поред педагошког и јавног рада, били су и активни пројектанти и са осталим архитектурама из Министарства грађевина учествовали су као чланови комисија у оцењивању јавних конкурсних радова. Они су поред тога били и главни носиоци *обнове* “српског стила” у архитектури не само у градњи црквених већ и профаних објеката.

³⁷ Б. Таназевић, “Стара српска архитектура, њено обнављање и њена примена на црквене и профане грађевине”, Београд СТЛ, ГОД. XX, бр.7, стр.50.

³⁸ Високошколска настава архитектуре у Србији 1846-1971, (необјављен рукопис “Споменице Архитектонског факултета” из 1971.г., Архитектонски факултет, Београд 1996, стр.90.

³⁹ Зориза Шипка-Ергелашев, Пера Ј Поповић,Зборник за ликовне уметности, Нови Сад 1980, бр.16, стр.162.

Dušica Živanović

THE OUTSETS OF BYZANTINE ARCHITECTURE RESEARCH IN SERBIA

The early beginnings of studying the Byzantine architecture are associated with the first Construction Law introduced in the Principedom of Serbia in 1862. According to that law, preference was given to the Byzantine style in church designing and building. The architects Mihajlo Valtrović and Dragutin Milutinović gave further incentive by their research in the field.

The first professors at the *Chair for the History of Architecture with the Byzantine Style* were the following architects: Dragutin Milutinović, Mihajlo Ruvidić, Branko Tanazević and Petar Popović.

